מחוון: בנק שאלות ביסודות תורה שבעל פה

מחוון של המורה החדש, לא מחוון משרד החינוך. לקבל כל תשובה נכונה ומנומקת גם אם היא מנוסחת אחרת.

1

א. סוף משנה: רבי ורבי נתן. סוף הוראה: רב אשי ורבינא ("רַבִּי וְרַבִּי נָתָן – סוֹף מִשְׁנָה. רַב אָשֵׁי וְרָבִינָא – סוֹף הוֹרָאָה"). נקודה לכל שם.

ב. (1) בבל (1 נק'). (2) הסבירו ופירשו את התלמוד אחרי חתימתו, בלי להוסיף הוראה חדשה (3 נק').

ג. (1) אחרי רבינא כבר לא הייתה "הוראה" (קביעת הלכה חדשה כמו האמוראים), אבל היו חכמים שפירשו פירושים קרובים להוראה (3 נק'). (2) "סבוראים" מלשון סברה והסבר: הם הסבירו את הדברים ופירשו מה שנשאר פתוח (2 נק').

2

א. בית דינו של עזרא (2 נק'); מאה ועשרים זקנים (1 נק').

ב. (1) שתיים מאלה: "בְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת, קְדוּשׁוֹת וְהַבְדָּלוֹת" (ברכות לג ע"א); שמונה עשרה ברכות "עַל הַסֵּדֶר" (מגילה יז ע"ב) (3 נק'). (2) שמעון הצדיק: "שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מִשְּׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה" (אבות א, ב) (2 נק').

ג. "הֱווּ מְתוּנִים בַּדִּין, וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה" (2 נק'). הסבר לאחד, למשל: סייג הוא גדר, דין נוסף שמרחיק את האדם מן העבירה עצמה, כמו קריאת שמע של ערבית עד חצות "כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה" (ברכות א, א) (3 נק').

3

א. (1) חמישה זוגות (2 נק'). (2) יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן (2 נק').

ב. "הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ נְשִׂיאִים, וּשְׁנִיִּים לָהֶם אַב בֵּית דִּין": הראשון בזוג נשיא, והשני אב בית דין (4 נק').

ג. (1) "תֵּן לִי יַבָּנֶה וַחֲכָמֶיהָ" (2 נק'). (2) בית המדרש והסנהדרין המשיכו לפעול אחרי החורבן, וכך נשמרה שרשרת המסירה והמשיכו ללמד ולהורות (3 נק').

4

א. רבי יהודה הנשיא, "רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ" (2 נק'), בסביבות שנת 200 לספירה, בסוף תקופת התנאים (1 נק').

ב. שתיים מאלה: התלמידים מתמעטים, הצרות מתחדשות, ממלכת הרשעה מתגברת, ישראל מתפזרים לקצוות (2 נק'). החיבור הוא "חִבּוּר אֶחָד לִהְיוֹת בְּיַד כֻּלָּם", כדי שילמדו אותו מהר ולא ישכח (3 נק').

ג. (1) שניים מאלה: תוספתא, מכילתא, ספרא, ספרי (2 נק'). (2) מדרשי ההלכה הולכים לפי סדר הפסוקים בתורה ולומדים מהם את ההלכות; המשנה מסודרת לפי נושאים (סדרים ומסכתות) (3 נק').

5

א. (1) לפרש את המשנה, את תורתם של התנאים (2 נק'). (2) ארץ ישראל: למשל רבי יוחנן; בבל: למשל רב, שמואל, אביי, רבא, רב אשי (2 נק').

ב. (1) התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי (2 נק'). (2) הבבלי נוצר בבבל, הירושלמי בארץ ישראל (2 נק').

ג. (1) שהתורה שבעל פה עברה בשרשרת רצופה של מקבלים, דור אחר דור, ממשה ועד חותמי התלמוד, ולכן אפשר לסמוך עליה (3 נק'). (2) רב אשי הוא מחותמי התלמוד ("סוף הוראה"), החוליה האחרונה בתקופת ההוראה (2 נק'). לקבל נימוק סביר.

6
א. בבל (2 נק'); מן המאה השביעית עד המאה האחת עשרה בערך (2 נק').
ב. (1) שניים מאלה: שאילתות דרב אחאי גאון, סידור רב עמרם גאון, סידור רב סעדיה גאון, איגרת רב שרירא גאון (2 נק'). (2) ראש הישיבה (סורא או פומבדיתא): לימד, הורה וענה בתשובות לשואלים מקהילות רחוקות (2 נק').
ג. (1) "כָּל הַחֲכָמִים שֶׁעָמְדוּ אַחַר חִבּוּר הַתַּלְמוּד וּבָנוּ בּוֹ, וְיָצָא לָהֶם שֵׁם בְּחָכְמָתָם" (2 נק'). (2) בחלוקה המקובלת "גאונים" הם רק ראשי הישיבות בבבל בתקופה מסוימת; אצל הרמב"ם זה כל חכם גדול אחרי התלמוד, בכל מקום (ומונה בהם גם את ארץ ישראל, ספרד וצרפת) (3 נק').

7
א. פרשן: למשל רש"י (צרפת). פוסק: למשל הרמב"ם (ספרד ומצרים), בעל הטורים ר' יעקב בן אשר (ספרד). לקבל תשובות נכונות נוספות (נקודה לכל שם ולכל מקום).
ב. (1) השולחן ערוך של ר' יוסף קארו (2 נק'). (2) אוסף של תשובות שכתבו חכמים לשאלות ששאלו אותם בכל תחומי החיים (2 נק').
ג. (1) סבוראים, גאונים, ראשונים, אחרונים (2 נק'). (2) למשל: בתקופת הגאונים המרכז היה בבל וישיבותיה, ובתקופת הראשונים קמו מרכזי תורה בקהילות רבות (צפון אפריקה, ספרד, צרפת, אשכנז); או: הראשונים כתבו פירושים וספרי פסיקה כוללים (3 נק').

8
א. (1) "תורה" היא התורה שבכתב, ו"מצוה" היא פירושה (3 נק'). (2) כי לא נכתבה, אלא משה ציווה בה את הזקנים ואת כל ישראל, והיא עברה בעל פה (2 נק').
ב. גם הפירוש המקובל, ולא רק הכתוב, ניתן מסיני "מפי הגבורה": צורת המצוות שאנו עושים היום היא מה שנאמר למשה (4 נק').
ג. שניים מאלה (משנה סוכה א, א; סוכה ו ע"ב): גובה הסוכה לא יותר מעשרים אמה ולא פחות מעשרה טפחים; צריך שלוש דפנות (שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח); חמתה לא מרובה מצלתה (2 נק' לכל דין).

9
א. "כתב לך" מלמד שיש דברים שנמסרו בכתב, ו"על פי" (כלומר בעל פה) מלמד שיש דברים שנמסרו בעל פה; לכן אסור להחליף ביניהם (5 נק').
ב. "בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה" (3 נק').
ג. (1) הקב"ה צפה שאומות העולם יתרגמו את התורה ויאמרו "אנו ישראל"; התורה שבעל פה נשארה מיוחדת לישראל (3 נק'). (2) למשל: יש התחדשות כל הזמן ואי אפשר לכתוב הכול מראש (2 נק').

10
א. הוא מאמין בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, וביקש להתגייר על מנת שילמדו אותו רק תורה שבכתב (3 נק').
ב. ביום הראשון לימד אותו "א"ב ג"ד", וביום השני הפך לו את סדר האותיות (4 נק').
ג. את שמות האותיות וקריאתן קיבל הגר מהלל בעל פה, בלי שום ספר; אם הוא סומך עליו בזה, עליו לסמוך עליו גם בתורה שבעל פה (3 נק'). מכאן שאי אפשר לקבל את התורה שבכתב בלי מסורת שבעל פה (3 נק').

11
א. כל אחד קיבל קב חיטים ואגודת פשתן. הפיקח טחן ואפה סולת וארג מפה, והטיפש לא עשה כלום (4 נק').
ב. החיטים והפשתן הם התורה שבכתב, חומר גלם; העבד הפיקח הוא מי שמעבד אותה בתורה שבעל פה, מפרש ומפרט אותה עד שאפשר לקיים (4 נק').
ג. על הטענה שרק המקרא ניתן בסיני והמשנה לא (2 נק'). המדרש מלמד ששתיהן ניתנו מפי ה', והתורה שבעל פה היא חלק מן התורה ולא המצאה מאוחרת (3 נק').

12 **א.** "אֶפִּילוּ מַרְאִים בְּעֵינֶיךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמֹאל וְעַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין – שְׁמַע לָהֶם": שומעים לבית הדין גם כשנראה לנו שהם טועים (4 נק').
ב. דברים שלמדו מפי השמועה; דברים שלמדו מפי דעתם באחת המידות שהתורה נדרשת בהן; גזרות, תקנות ומנהגות שעשו סייג לתורה (4 נק').
ג. (1) "וְהֵיכָן צִוָּנוּ?": נר חנוכה אינו כתוב בתורה (2 נק'). (2) מ"לא תסור": התורה ציוותה לשמוע לחכמים, ולכן מי שמקיים את תקנתם מקיים מצוות ה' (3 נק').

13 **א.** (1) אנשי כנסת הגדולה, זוגות, תנאים, אמוראים, גאונים (3 נק'). (2) אנשי כנסת הגדולה: עזרא או שמעון הצדיק; זוגות: למשל יוסי בן יועזר, הלל, שמאי (3 נק').
ב. לא היה ספר שמלמדים ממנו ברבים; בכל דור ראש בית הדין או הנביא כתב לעצמו "זכרון" ממה ששמע מרבותיו, ולימד את הציבור בעל פה (4 נק').
ג. רבי חיבר חיבור אחד מסודר, "להיות ביד כולם", שמלמדים אותו ברבים, כדי שלא ישכח (4 נק').

14 **א.** המאות השישית והשביעית בערך, אחרי האמוראים (2 נק'); בבל (1 נק'); "סבוראי דמפרשי פירושי דמקרבי להוראה": הם הסבירו ופירשו את התלמוד (2 נק').
ב. (1) ראשי הישיבות בבבל: לימדו, הורו וענו בתשובות לשאלות מקהילות רבות (3 נק'). (2) למשל שאילתות דרב אחאי גאון, סידור רב עמרם גאון, סידור רב סעדיה גאון, איגרת רב שרירא גאון (2 נק').
ג. חכמי קירואן ("רבנן דבקירואן") (2 נק'). שאלו איך נכתבו המשנה והתלמוד, ובאיזה סדר באו החכמים אחרי חתימתם (2 נק').

15 **א.** שלושה מאלה: חגי, זכריה, מלאכי, דניאל, חנניה, מישאל, עזריה, נחמיה בן חכליה, מרדכי, זרובבל (3 נק'); מאה ועשרים זקנים (1 נק').
ב. (1) "בְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת, קְדוּשׁוֹת וְהַבְדָּלוֹת" (3 נק'). (2) שמונה עשרה ברכות, תפילת העמידה (2 נק').
ג. סייג הוא גדר: איסור נוסף שחכמים קבעו כדי להרחיק את האדם מן העבירה עצמה (3 נק'). דוגמה מתאימה, למשל: חכמים אמרו לקרוא שמע של ערבית עד חצות "כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה" (ברכות א, א) (2 נק').

16 **א.** עם רב אשי ורבינא נגמרה תקופת האמוראים ונחתם התלמוד הבבלי (2 נק'). אחריהם לא הוסיפו הוראה חדשה, והחכמים (הסבוראים) הסבירו ופירשו (2 נק').
ב. (1) רבי יוחנן, בטבריה (3 נק'). (2) התלמוד הירושלמי (2 נק').
ג. שלושה מאלה: זרעים (מצוות התלויות בארץ, וגם ברכות), מועד (שבת ומועדים), נשים (נישואין וגירושין), נזיקין (דיני ממונות ונזקים), קדשים (מקדש וקרבנות), טהרות (טומאה וטהרה). לקבל ניסוח קרוב.

17 **א.** "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב" (2 נק'). "כתב לך" על התורה שבכתב, ו"על פי" על התורה שבעל פה (3 נק').
ב. (1) "שֶׁתְּהֵא הַמִּשְׁנָה בִּכְתָב" (2 נק'). (2) הקב"ה צפה שאומות העולם יתרגמו את התורה ויאמרו "אנו ישראל" (2 נק'). (3) למשל: התחדשות מתמדת של שאלות והלכות (2 נק').
ג. אחת מאלה: התלמידים מתמעטים, הצרות מתחדשות, ממלכת הרשעה מתגברת, ישראל מתפזרים; היה חשש שהתורה תשתכח (3 נק').

18 **א.** לא רק המצווה הכתובה ("בסכת תשבו") ניתנה מן השמים, אלא גם צורת הסוכה כפי שאנו עושים אותה היום: זו "התבנית אשר אמר ה"י למשה" (5 נק').
ב. "תורה" היא התורה שבכתב; "מצוה" היא פירושה, התורה שבעל פה (4 נק').
ג. התורה שבכתב אוסרת מלאכה בשבת בלי לפרט (2 נק'); התורה שבעל פה מפרטת אילו מלאכות אסורות, ל"ט אבות מלאכה, ואיך לנהוג במקרים חדשים (3 נק').

19 **א.** שמאי גער בו והוציאו בנזיפה; הלל גייר אותו והתחיל ללמד אותו (4 נק').
ב. ביום הראשון לימד אותו את האותיות, וביום השני הפך את סדרן. הגר מחה, והלל ענה שגם את האותיות קיבל ממנו בעל פה: מי שסומך על המורה בקריאת הכתוב צריך לסמוך עליו גם בתורה שבעל פה (6 נק').
ג. בשניהם התורה שבכתב לבדה אינה מספיקה: צריך מסורת ופירוש כדי להבין ולקיים אותה (4 נק').

20 **א.** מצווה לעשות לפי הוראת בית הדין ואסור לסור ממנה (2 נק'); "אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל... שמע להם" (3 נק').
ב. (1) "עִקַּר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה", "עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה", ומהם "חֹק וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל" (3 נק'). (2) "לִסְמֹךְ מַעֲשֶׂה הַדָּת עֲלֵיהֶן וְלִשְׁעֵן עֲלֵיהֶן" (2 נק').
ג. עובר בלא תעשה של "לא תסור" (2 נק'). שניים מן השלושה: מפי השמועה; מפי דעתם במידות שהתורה נדרשת בהן; גזרות, תקנות ומנהגות (2 נק').

21 **א.** ביקש ש"מן השמים יוכיחו" (2 נק'); יצאה בת קול ואמרה שהלכה כמותו בכל מקום (2 נק').
ב. (1) "לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא" (2 נק'). (2) התורה כבר ניתנה בסיני, ובה כתוב "אחרי רבים להטות"; לכן לא מכריעים לפי בת קול אלא לפי רוב החכמים (4 נק').
ג. הקב"ה נתן את התורה ומסר את הפסיקה בה לחכמים; הכרעתם לפי כללי התורה רצויה לפניו גם כשהיא נגד בת קול (4 נק').

22 **א.** נר חנוכה הוא תקנת חכמים ואינו כתוב בתורה, ובכל זאת אומרים "וציוונו", כאילו ה' ציווה (4 נק').
ב. רב אויא: מ"לא תסור"; רב נחמיה: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (2 נק'). הסבר: התורה עצמה ציוותה לשמוע לחכמים, ולכן קיום תקנתם הוא קיום ציווי ה' (3 נק').
ג. תקנה (סייג וחיזוק הדת) (2 נק'). דוגמה מסוג אחר: דין שלמדו בקבלה מפי השמועה, או דין שלמדו באחת המידות שהתורה נדרשת בהן, כמו קל וחומר (3 נק').

23 **א.** אם דברי שני הצדדים הם "דברי אלהים חיים", למה ההלכה דווקא כבית הלל? (4 נק')
ב. "שֶׁנּוֹחִין וַעֲלוּבִין הָיוּ"; "שׁוֹנִין דִּבְרֵיהֶן וְדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי"; "מַקְדִּימִין דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי לְדִבְרֵיהֶן" (2 נק' לכל אחד).
ג. למשל: להקשיב לצד השני, להציג את עמדתו בהגינות ואפילו לפני עמדתי, לנהוג בענווה (4 נק'). כל עמדה מנומקת מתקבלת.

24 **א.** משה, יהושע, הזקנים, הנביאים, אנשי כנסת הגדולה (נקודה לכל אחת).
ב. (1) "בְּבֵית דִּינוֹ לְשִׁבְעִים זְקֵנִים"; גם אלעזר, פינחס ויהושע קיבלו ממנו (3 נק'). (2) למשל: את בית הדין של שבעים זקנים, את אלעזר ופינחס, ושיהושע "כל ימי חייו למד על פה" (2 נק').
ג. כדי להראות שהתורה שבעל פה עברה ברציפות ממשה, ולכן יש לה סמכות; ושכל דור קיבל ממורה מוסמך (4 נק'). לקבל נימוק סביר.